

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

College van Gedeputeerde Staten van Limburg
Postbus 5700
6202 MA Maastricht

**Directoraat-generaal
Regieorganisatie Transitie
Landelijke Gebied**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk
DGRTLG / 37536023

Uw kenmerk

Bijlage(n)
2

Datum 24 oktober 2023
Betreft Terugkoppeling tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale
beoordeling van uw gebiedsprogramma en eerste maatregelpakketten

Geacht college van Gedeputeerde Staten,

Graag bedank ik u voor uw eerste versie van uw Programma Landelijk Gebied 'Wie sjoen ós Limburg is' en maatregelpakketten. Het is duidelijk dat er hard is gewerkt. Wij waarderen de vele inspanningen van alle betrokken collega's bij zowel provincie als regio, die hebben geleid tot deze eerste versie van uw Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Deze brief heeft als doel een tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw eerste gebiedsprogramma en uw eerste maatregelpakketten met u te delen. Het betreft dus geen toezegging voor middelen. Zie hiervoor verder de toelichting in deze brief bij het onderdeel 'Vervolgproces: hoe verder?'

Met uw Provinciaal Programma Landelijk Gebied¹ en het aanstaande Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) worden belangrijke stappen gezet in de ontwikkeling van het landelijk gebied in Limburg. Komende jaren zullen we als provincie en Rijk met bewoners, ondernemers en andere partners (zoals gemeenten en waterschappen) samen blijven werken aan de transitie van het landelijk gebied in Limburg.

Het in ontwikkeling zijnde NPLG, uw LPLG en de eerste maatregelpakketten vormen daarvoor de basis. Het is van belang voortgang te houden in de uitvoering; de Kaderrichtlijn Water dient in 2027 te zijn uitgevoerd, het bereiken van het klimaatdoel in 2030, het herstel van de natuur is urgent en ook de toestemmingsverlening voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen dient door te gaan. Om die reden ontwikkelen we het PPLG en NPLG stapsgewijs en starten we waar mogelijk met wat nu al kan, op basis van wat we nu weten en overzien. Dit is het begin van een meerjarig voortrollend programma. Hierbij zullen we nieuwe inzichten en ontwikkelingen in uw provincie en bij het Rijk betrekken en zo nodig integreren in ieders aanpak; provinciale en rijksmaatregelen zorgen immers gezamenlijk voor doelbereik op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat.

¹ Op datum 27 juni 2023 is het LPLG en eerste maatregelpakketten aangeleverd. Op datum 11 juli 2023 heeft de warme overdracht inclusief de interviewronde plaatsgevonden.

Tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling

Het Rijk heeft in een samenwerking tussen de ministeries van BZK, IenW en LNV een tussentijds beeld gevormd van uw LPLG en de eerste maatregelpakketten. Het LPLG en maatregelpakketten worden aan de hand van de bij u bekende Handreiking Gebiedsprogramma's resp. de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied bekeken en beoordeeld. De onafhankelijke kennisinstellingen zijn gevraagd een ex ante evaluatie uit te voeren op de PPLG's (PBL, WUR, RIVM en Deltares) en de eerste maatregelpakketten (WEcR en Deltares). Wanneer deze ex ante evaluatie beschikbaar is, zal ik u die doen toekomen.² Op grond van de inzichten uit de door u gestarte gebiedsprocessen, de verdere uitwerking van uw LPLG, ons tussentijds beeld, onze reactie op uw vragen aan het Rijk en de inzichten van de kennisinstellingen, vraag ik u uw PPLG en eerste maatregelpakketten verder in concreetheid uit te werken.

Het uiteindelijke oordeel volgt op de nieuwe versie van uw LPLG en maatregelpakketten, die wij u verzoeken volgend jaar aan te leveren. Vooralsnog vragen wij u een verbeterde versie van uw LPLG in te dienen in de periode 15 augustus t/m 30 september 2024; op een later moment ontvangt u hierover nadere informatie. Voor die maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten, wordt u verzocht de nieuwe, aangepaste versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari t/m 1 maart 2024.

Dit tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van uw LPLG bevat zowel positieve punten als punten die nadere keuzes, koers, verdere uitwerking of concretisering behoeven. Voor een uitgebreider beeld verwijs ik naar de bijgevoegde toetsbevindingen. Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma, inclusief eerste maatregelpakketten. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan.

Het LPLG is goed leesbaar en kent een logische opbouw waarmee de NLPG opgave in beeld is gebracht. U heeft op een inspirerende manier gezorgd voor zoveel mogelijk draagvlak in het landelijk gebied met onder meer de PlattelandsCoalitie (PLC) en andere regionale partners. Zo wordt maximaal gebruik gemaakt van de energie die er al is in Limburg. Er wordt duidelijk en stevig ingezet op participatie van de regionale partners.

Verder is positief dat er drie maatregelpakketten zijn beschreven die de breedte van de opgave dekken en daarbinnen ook zgn. koploperprojecten in beeld zijn om de uitvoering in 2024 te starten. Voor de monitoring is er een stevig fundament gelegd en er is onderzoek in gang gezet om doelbereik beter te kunnen bepalen.

² Onlangs heeft de Ecologische Autoriteit kenbaar gemaakt dat sprake is van gebrek aan personele capaciteit van zowel ecologisch deskundigen als werkgroepsecretarissen. Dit betekent dat zij eerst onverkort doorwerkt aan de toetsing van de natuurdoelanalyses, en aansluitend aan de slag gaat met gebiedsprogramma's. Wanneer de Ecologische autoriteit kan starten met toetsing van gebiedsprogramma's is nog niet bekend, en dit zal naar verwachting op zijn vroegst in Q2-2024 kunnen starten.

In het LPLG zijn integrale en gebiedsgerichte structurerende keuzes nog niet gemaakt en daarmee is ook het verwachte doelbereik nog niet ingevuld. Voor de ruimtelijke invulling van deze strategie per deelgebied is nog een belangrijke slag te maken; met name geldt dit voor de VHR-opgave en ook de beekdalen. Het LPLG geeft wel een duidelijke ontwikkelstrategie op basis van vrijwilligheid en 100% draagvlak in de regio. Een duidelijke concretiseringslag is nodig op met name de maatregelpakketten.

Uit de NDA's blijkt dat in veel Natura 2000-gebieden daadwerkelijk verslechtering heeft plaatsgevonden. Dat is in strijd met het verbod uit de Habitatrictlijn. Ook kon verslechtering dikwijls niet worden uitgesloten wegens gebrek aan informatie of verwachte verslechtering in de toekomst. De verslechtering is vaak het gevolg van verschillende drukfactoren zoals stikstof en verdroging. Het is van belang dat de provincies, waar dit mogelijk is, direct stappen ondernemen om die verslechtering terug te dringen, als dat nog niet in gang is gezet.

Uw LPLG geeft een beeld van de door u gewenste ontwikkeling in het landelijk gebied in Limburg. Om te zorgen dat uw LPLG een positief of gedeeltelijk positief integraal oordeel kan ontvangen bij de uiteindelijke en definitieve beoordeling van de in 2024 in te dienen versie van uw gebiedsprogramma, zal de eerste versie van uw LPLG op een aantal punten verder moeten worden uitgewerkt of worden aangepast. In het bijgevoegde tussentijds beeld met eerste bevindingen uit de integrale beoordeling zijn deze punten aangegeven. Ook voor de maatregelpakketten geldt dat deze nadere uitwerking en concretisering behoeven.

Het uitwerkingsniveau van de maatregelpakketten is (zeer) beperkt, waardoor er beperkt tot geen zicht is op de mate van doelbereik voor de NPLG-opgave voor de provincie Limburg. Het ontbreken van de uitwerking van de koploperprojecten binnen het maatregelpakket versterkt dit. Ik wil u aanbevelen om voor de invulling van de maatregelpakketten gebruik te maken van de 'Werkwijzer aanvraag Rijksbijdrage'.

Concretisering, met name naar locaties, is zeer wenselijk om een beeld over doelbereik te kunnen vormen. Dit is nu nog niet inzichtelijk. Dit zou per gebiedsproces gepresenteerd kunnen worden of op provinciaal niveau. In het algemeen kan op basis van de gedeelde stukken niet worden achterhaald wat het doelbereik is van de maatregelen binnen de verschillende pakketten.

We zijn enthousiast over de uitwerking van de GBDA elementen en de bossenstrategie elementen in maatregelpakket 1. De omschrijving van de instrumenten die u wilt inzetten kan nog een verdiepingsslag krijgen.

Binnen maatregelpakket 2 ontbreekt de ruimtelijke vertaling waar welke maatregel plaatsvindt. Ook een specificatie van het doelbereik ontbreekt. Duidelijk is wel dat de beekdalbrede benadering bij uitstek een maatregel is waarin stapeling van doelen goed kan plaatsvinden.

Maatregelpakket 3 is redelijk onderbouwd door de drie (hoofd) maatregelen uiteen te zetten, met voornamelijk instrumenten die aanhaken op Rijks-generiek beleid.

Ook wordt in de maatregelen meer toegespitst waar deze maatregelen plaatsvinden, zoals rond gevoelige en prioritaire gebieden.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37536023

Daarmee zijn we positief over de concreetheid waarmee enkele maatregelen uit de drie pakketten zijn uitgewerkt en hopen dat een concretiseringslag ook voor de overige maatregelen op korte termijn te maken is. Met name voor de versterking van het natuur- en bosareaal is er sprake van een stevige onderbouwing. Wij zijn benieuwd naar de praktische invulling van de maatregelen en afstemming daarvan met de regio's.

Om te zorgen dat uw maatregelpakket(ten) na verdere uitwerking en aanpassing een goedkeuring of gedeeltelijke goedkeuring kunnen ontvangen, zullen deze op een aantal punten verder moeten worden uitgewerkt of worden aangepast. In het bijgevoegde tussentijdsbeeld met bevindingen uit de integrale beoordeling zijn de ontwikkel- en verbeterpunten voor de maatregelpakketten opgenomen.

In 2024 voortzetten van de uitvoering

Het is belangrijk dat we ondanks de demissionaire status van het kabinet vaart houden in de gebiedsprocessen. Dit wordt ook ondersteund door de Tweede Kamer, medeoverheden en maatschappelijke partners. Ook de dagvaarding van Greenpeace³ is een extra reden om niet stil te gaan zitten en dus voortvarend door te pakken. Daarom is het kabinet voornemens om in 2024, nadat de kennisinstellingen een positief advies hebben uitgebracht, middels een Nota van Wijziging middelen op de LNV-begroting te reserveren voor eerste maatregelpakketten, zodat daar al in 2024 mee gestart kan worden. Op voorwaarde dat de Kamer deze begrotingswijziging vaststelt, is het mogelijk in 2024 de uitvoering op te pakken dan wel voort te zetten. Zoals eerder aangegeven zal het hier gaan om no-regret maatregelen: maatregelen waarvan duidelijk is dat ze bijdragen aan het doelbereik van de NPLG doelen en die geen risico op lock-in effecten hebben.

Voor de toekenning van middelen voor 2024 vragen wij u commitment te geven op een verbeterslag van uw gebiedsprogramma. Daarom vraagt het Rijk dat uw provincie in de volgende versie van uw gebiedsprogramma,

- Zich committeert aan alle geregionaliseerde NPLG-doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat welke het kabinet voornemens is om op te nemen in het ontwerp-NPLG.
- Uitwerking geeft aan de structurerende keuzes rond overgangsgebieden Natura2000 en voor zover van toepassing in uw provincie beekdalen en peilopzet veenweidegebieden.
- Globale keuzes maakt over de ontwikkelrichting van de landbouw in verschillende gebieden; mede op basis van een beter uitgewerkte analyse van het water/bodemsysteem voor het hele landelijk gebied.
- De noodzakelijke ruimtelijke afwegingen maakt en het ruimtebeslag inzichtelijk maakt dat samenhangt met realisatie VHR-doelen 2030, NNN en bossenstrategie.

³ Zie voor meer informatie over de dagvaarding: [2023-07-11-Dagvaarding-Greenpeace-stikstof-def.pdf](#) ([rechtspraak.nl](#))

- Verdere acties concretiseert en opneemt die op grond van de natuurdoelanalyses nodig zijn om verslechtering tegen te gaan.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37536023

Ervan uitgaande dat uw provincie dit commitment geeft, wil de Minister voor Natuur en Stikstof in 2024 eerste maatregelpakketten kunnen honoreren. U wordt op korte termijn geïnformeerd hoe dit commitment vorm te geven.

Het maken van een ruimtelijke doorvertaling van de structurerende keuzes en maatregelen in samenhang met de gebiedsprocessen: u wordt gevraagd om in het gebiedsprogramma duidelijker aan te geven wat waar gaat gebeuren en wanneer. Daarbij heeft het Rijk er begrip voor dat, ook vanwege de gewenste interactie met gebiedspartijen, niet alles in één keer duidelijk kan zijn. Wel wordt u gevraagd om bij de start van de uitvoering van uw gebiedsprogramma de sturende uitgangspunten helder te hebben gemaakt. Daarbij kunt u beschrijven hoe u gefaseerd en dus meerjarig inzicht wil geven in hoe de ruimtelijke doorvertaling gemaakt kan worden. Bij het in kaart brengen van de verdere uitwerkingen voor de natuur-, water- en klimaatopgaven moet in beeld gebracht worden wat nodig is, zodat partijen daar in de verdere samenwerking volgende stappen op kunnen zetten. De (structurerende) keuzes die binnen het PPLG nodig zijn, moeten ook passen binnen het Ruimtelijk Voorstel dat u in het kader van NOVEX aan het afronden bent. Conform het provinciaal startpakket fysieke leefomgeving worden structurerende keuzes opgenomen in het ruimtelijk arrangement met de afspraak om deze te verwerken in de nieuwe Nota Ruimte en in de provinciale Omgevingsvisie. NOVEX is een cyclisch proces, (structurerende) keuzes die nu of de komende periode nog niet duidelijk zijn, worden in een volgende NOVEX cyclus meegenomen.

Vraag en voorwaarden vanuit provincie aan het Rijk

De transitie van het landelijk gebied vraagt richting en randvoorwaarden vanuit het Rijk. Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke randvoorwaarden zij nodig hebben voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. Waar mogelijk werken wij aan deze randvoorwaarden en bekijken wij samen met u hoe wij omgaan met de situatie waarin dit (nog) niet mogelijk is. Wegens de demissionaire status van het kabinet is het helaas niet mogelijk om op dit moment in de tijd op alle punten uitwerking te geven en voldoende concreet te worden. In de bijlage van deze brief is een overzicht gegeven van de meest voorkomende vragen en randvoorwaarden die provincies aan het Rijk hebben gesteld in het kader van de doorontwikkeling van hun PPLG. Hierin wordt ook ingegaan op door u in uw aanbiedingsbrief genoemde zaken zoals perspectief voor de agrarische sector, moeilijk beïnvloedbare bronnen (waaronder het buitenland), belang van juridische houdbaarheid, evenredige bijdrage vanuit andere sectoren en uitvoeringscommitment.

Vervolgproces: hoe verder?

Samen starten, samen bijsturen. Zoals aangegeven staan we aan het begin van een proces waarbij we gezamenlijk de grote opgaven in het landelijk gebied aanpakken en samen nader uitwerken waar nodig. Dit vraagt een nieuwe manier van samenwerken, die we ons eigen aan het maken zijn. Daarom is het waardevol dit proces lerend aan te pakken en elkaar de komende tijd te blijven ontmoeten om dit samen te doen. Het Rijk hecht aan het samen oppakken van vraagstukken

en wil hulp bieden waar dat mogelijk is, zonder elkaars verantwoordelijkheden over te nemen of in elkaars rol te kruipen.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37536023

De komende tijd werken we met u graag samen verder aan onderwerpen die bijdragen aan de ontwikkeling van het NPLG, de verdere uitwerking van uw LPLG en de uitvoering van maatregelen, waaronder de verdere aanpak van de buitenlandproblematiek, de vormgeving van de aanpak piekbelasters in uw provincie en de vormgeving van de uitwerking in de deelgebieden (via de Plattelandscoalitie). Wij gaan graag met u in gesprek om dit verder te brengen.

Toekenning van middelen

Onderdeel van de nadere uitwerking is ook om met elkaar te bespreken hoe het gevraagde bedrag voor maatregelpakketten en de dekking daarvan met elkaar in balans gebracht kan worden. Daarbij kijken we ook naar andere bronnen die daarvoor beschikbaar zijn. Deze brief is geen toezegging op de gevraagde middelen. Toekenning van middelen vindt plaats op grond van een aanvraag rijksbijdrage voor de (gedeeltelijk) goedgekeurde maatregelpakketten, via een regeling die naar verwachting begin 2024 wordt opengesteld. Voor de maatregelpakketten waar u in 2024 mee wenst te starten, wordt u verzocht de nieuwe versie in te dienen in de periode vanaf 15 januari tot en met 1 maart 2024.

Ontwerpversie NPLG

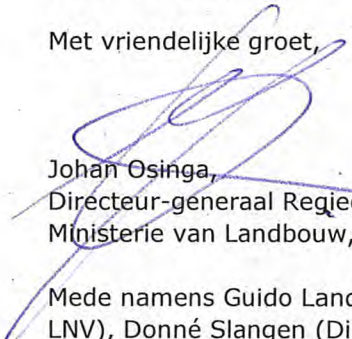
De ontwerpversie van het NPLG wordt de komende maanden verder uitgewerkt waarna deze ter inzage zal worden gelegd. Vaststelling van het NPLG volgt naar verwachting in 2024. Bij de uitwerking worden alle bij het NPLG betrokken partijen meegenomen. De ontwikkeling en uiteindelijke vaststelling van het NPLG in 2024 betekent dat u tot in de loop van 2024 toe kunt werken naar een volgende versie van uw LPLG. Hiermee is er tijd en ruimte om de gebiedsparticipatie in uw provincies voort te zetten en uit te bouwen, onderdelen van uw LPLG verder uit te werken en te concretiseren, rekening te houden met de inzichten die dit najaar uit de ex ante evaluatie van de kennisinstellingen gaan komen en de voorliggende terugkoppeling van het tussentijds beeld met eerste bevindingen van de integrale beoordeling van het Rijk te verwerken.

In januari 2024 komt naar verwachting een actualisatie van de Handreiking gebiedsprogramma's beschikbaar. Hierin zijn lessen verwerkt uit de tussentijdse beoordeling van afgelopen zomer, de feedback van betrokkenen van provincies, IPO, UvW, VNG en het Rijk en de doorontwikkeling van onderdelen van het rijksbeleid. Bij de actualisatie van de Handreiking wordt ook aangegeven wat in de actualisatie van PPLG's in 2024 mee genomen moet worden en wat kan wachten voor latere doorontwikkeling van daarop volgende actualisaties van uw PPLG's.

Ik wil u nogmaals bedanken voor het vele werk dat reeds verzet is en ik kijk uit naar de verdere samenwerking om de stappen te zetten die nu hard nodig zijn. Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Ambtelijk wordt de terugkoppeling van ons tussentijds beeld met eerste bevindingen in gesprekken verder toegelicht.

Ons kenmerk
DGRTLG / 37536023

Met vriendelijke groet,

Johan Osinga,
Directeur-generaal Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Mede namens Guido Landheer (wnd. Directeur-generaal Agro, ministerie van LNV), Donné Slangen (Directeur-generaal Natuur en Visserij, ministerie van LNV), Jan-Kees Goet (voor de Directeur-generaal Landelijk Gebied en Stikstof, ministerie van LNV), Jaap Slootmaker (Directeur-generaal Water en Bodem, ministerie van IenW), Marjolein Jansen (Directeur-generaal Ruimtelijke Ordening, ministerie van BZK)

Tussentijdse beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling van PPLG Limburg en eerste maatregelpakketten

Het provinciale programma landelijk gebied en de eerste maatregelpakketten die zijn ingediend rond 1 juli 2023, zijn getoetst aan alle voorwaarden en aanbevelingen uit de Handreiking gebiedsprogramma's (maart 2023) en de Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied (november 2022). Dit heeft geleid tot een tussentijds beeld met bevindingen; een advies van het Rijks-toetsteam aan het interdepartementale Directeuren- en DG-overleg, die daar mee ingestemd hebben.

Het tussentijdse beeld gaat in op voorwaarden en aanbevelingen, die er het meest uit springen voor deze versie van het provinciale programma inclusief eerste maatregelpakketten en passend bij de fase van uitwerking door deze provincie. Dat laat onverlet dat een volgende versie van het provinciale programma uiteindelijk aan alle voorwaarden tegemoet zal moeten komen, zoals deze in de dan geldende Handreiking geformuleerd staan. Hierbij wordt opgemerkt dat het Rijk naar verwachting in januari 2024 een actualisatie van de Handreiking zal uitbrengen.

1. Algemene informatie	
Provincie	Limburg
Datum	September 2023
Beoordeelde stukken	<ul style="list-style-type: none"> • Concept Limburgs gebiedsprogramma Landelijk gebied van 27 juni 2023 inclusief bijlagen: Maatregelpakketten (3) Limburgse aanpak Stikstofreductie en Natuurverbetering (LASN) • Startpakketten deelgebieden • Doelenmatrix • Aanbiedingsbrief <p>Daarnaast is er nadere toelichting verkregen aan de hand van de warme overdracht en de interviewrondes. Deze informatie is, samen met de hoor en wederhoor, betrokken bij het tussentijdse beeld.</p>

2. Samenstelling toetsteam	
Kernteam	Voorzitter, Rapporteur en Toetscoördinator (RTLG)
Toetsers	LG&S, Natuur, Klimaat, Agro, IenW, BZK, RTLG, SKI en EZK

3. Conclusies : tussentijds beeld met bevindingen uit de integrale beoordeling	
Gebiedsprogramma (zie onderdeel 4 voor onderbouwing van conclusie)	
<p>Samenvatting van tussentijds beeld van integrale beoordeling van PPLG</p> <p>Onderdelen/punten die het Rijk positief vindt en waar zij enthousiast van wordt</p> <p>En onderdelen / punten waar het Rijk nog keuzes of koers, verdere uitwerking en concretisering op verwacht.</p>	<p>Positief is dat het PPLG van Limburg (LPLG) de wettelijke doelen van het NPLG omarmt en analyses bevat die de opgaven in de provincie helder omschrijft. De provincie geeft aan in vier deelgebieden de doelen van het NPLG te willen realiseren door de optelsom van effecten door gebiedsprocessen, een provincie brede aanpak en generiek beleid vanuit het Rijk. Daarnaast heeft de provincie zelf vier aanvullende doelen geformuleerd; houdbare vergunningen, landschappelijke kwaliteit, perspectief voor de sectoren en leefbaarheid.</p> <p>Positief is de leesbaarheid van het LPLG met een logische opbouw en helder taalgebruik en de wijze waarop de provincie haar opgave in beeld heeft gebracht, ondersteund door de bijlagen. Provincie Limburg wil veel keuzes maken aan de hand van gebiedsprocessen. Daarom is er tot nu toe veel inzet op de vormgeving hiervan. Ook positief is dat overige partners en de tweede schil rondom de Plattelandscoalitie gedegen inspraak krijgen in het proces.</p> <p>Er ligt nog een grote opgave voor de provincie om het PPLG op zo'n niveau te krijgen dat er duidelijke (structurende) keuzes worden gemaakt die inzicht bieden in hoe de doelen van het NPLG bereikt gaan worden. Het is in deze versie van het LPLG nog onduidelijk hoe de voorgestelde maatregelpakketten bijdragen aan dat doelbereik en op welke wijze ze kostenefficiënt zullen zijn.</p> <p>De provincie ziet graag dat het Rijk aansluit in de Plattelandscoalitie (PLC; het adviesgremium voor gedeputeerde staten en governance structuur t.b.v. NPLG/LPLG. Provincie Limburg wil veel keuzes maken via gebiedsprocessen. Daarom is hier veel inzet op. Positief is dat ook de overige partners en tweede schil rondom de PLC gedegen inspraak krijgen.</p>

	<p>Belangrijk is wel de balans te bewaken tussen draagvlak, snelheid en doelbereik. Gevraagd aan het Rijk is waar de focus moet liggen: 100% doelbereik of op basis van inzet van beschikbare middelen?</p> <p>Samenhang tussen de opgave en maatregelpakketten vergt verduidelijking. Zeker voor de komende ruimtelijke voorstellen van provincies aan Rijk is dit nodig. Deze versie van het LPLG mist nog de uitwerking van een sociaaleconomische impact analyse.</p> <p>Provincie Limburg kampt met veel grensoverschrijdende problematiek en dit is expliciet in LPLG benoemt, waarbij nadrukkelijk rol en verantwoordelijkheid van het Rijk hierin wordt benoemd.</p> <p>Voor klimaat is het zeer belangrijk dat de provincie goed onderscheid maakt tussen klimaatopgave voor de landbouw (broeikasgasreductie) en voor landgebruik (koolstofvastlegging). Het LPLG lijkt te suggereren alsof een deel van de opgave voor veehouderij (incl. mestaanwending) ingevuld kan worden met koolstofvastlegging. Helder moet zijn dat het hier om verschillende doelen gaat die niet met elkaar vereffend kunnen worden.</p> <p>De minimale vereisten én de Wsn vereisten moeten verder worden uitgewerkt wat betreft de haalbaarheid, doelmatigheid en doeltreffendheid. Daarbij moet expliciet worden aangegeven hoe verslechtering voorkomen wordt.</p> <p>De provincie is van plan om 30 maart eerste definitieve versie van LPLG in te dienen, dit omvat dan nog niet de aanbevelingen van het Plan-MER. Deze keuze is mede gebaseerd op basis van de Kamerbrief van 27 juni jl.</p>
<p>Voorwaarden behorende bij integrale beoordeling PPLG</p>	<p>Het LPLG is getoetst aan de Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG. Op basis van een eerste integrale analyse wordt geconcludeerd dat het gebiedsprogramma op onderstaande aspecten verdere aanvulling behoeft. In de bevindingen per fiche (onderdeel 4 format advies) zijn de voorwaarden, inclusief adviezen, indien nodig verder toegelicht.</p> <p>Het LPLG vraagt wat betreft het toetsteam op de volgende onderdelen nog nadere uitwerking, die zijn geformuleerd in voorwaarden (zie hieronder, gebaseerd op de vereisten van de Handreiking) en verdere aanbevelingen. Het gaat (in willekeurige volgorde) om de volgende voorwaarden:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. dat wordt aangegeven hoe de organisatie van Nationale Parken is betrokken bij de totstandkoming van de deelgebieden en dat een duidelijkere relatie wordt geschetst tussen de in het LPLG benoemde deelgebieden De Peel en Zuid-Limburg en de gelijknamige NOVEX-gebieden. 2. dat bij de doorontwikkeling en uitwerking van het LPLG het doelbereik op de onderscheiden NPLG doelen nader wordt geconcretiseerd naar gebiedsgerichte opgaves van de Vogel- en Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn water, klimaatopgave en indicatieve NH-3 emissiereductieopgaves. 3. dat waar sprake is van een andere fasering (mijlpaal-jaren) in het bereiken van onderscheiden NPLG-doelen en die daarmee afwijkt van de fasering in het NPLG-Ontwikkeldocument, de motivatie van deze keuze expliciet wordt benoemd en onderbouwd. 4. dat er in het algemeen een duidelijke ruimtelijke vertaling nodig is van de strategie om de doelen te bereiken en in het bijzonder hoe het VHR doelbereik nader wordt geconcretiseerd, waarbij met name nader wordt ingegaan op de ruimtelijke vertaling van keuzes voor bijvoorbeeld overgangsgebieden. 5. dat er een nadere uitwerking wordt opgenomen van maatregelen die bijdragen aan systeemherstel in de prioritaire gebieden (beekdalen en overgangsgebieden) in relatie tot de maatregelen die getroffen worden in de N2000-gebieden zelf. 6. dat er wordt verduidelijkt wat de opgaves zijn voor prioritaire gebieden en daarin voorkomende habitats en soorten. Daarnaast is het nodig om aan te geven wat lopend beleid is en wat additioneel beleid is en hoe dat zich verhoudt tot de 30% VHR doelbereik. 7. dat er in de definitieve versie van het LPLG aangegeven wordt hoe de beheerplannen van de N2000-gebieden actueel worden gehouden. 8. dat er een nadere uitwerking van de Groen Blauwe Dooradering (GBDA) conform de Handreiking opgenomen wordt in het definitieve LPLG. 9. dat er een nadere specificering wordt opgenomen op de prioritaire gebieden, welke bodem-watermaatregelen hier plaats moeten vinden en hoe zich dat verhoudt tot het halen van de (NPLG) doelen. 10. dat het concept water en bodem sturend in het definitieve LPLG wordt uitgewerkt. Hierbij dient ook de relatie gelegd te worden met de stroomgebiedsbeheerplannen (zie voetnoot 9). 11. dat er een nadere uitwerking van maatregelen worden beschreven voor de beekdalbrede benadering binnen deelgebieden en om welke beekdalen het dan gaat.

	<p>12. dat er een aanpak voor de klimaatopgave voor zowel de landbouw als op het gebied van landgebruik uit is gewerkt, welke maatregelen op te nemen en welke bijdrage die hebben voor deze opgaves (incl. instrumentering), conform de Handreiking.</p> <p>13. dat de structurerende keuzes die zijn gemaakt op basis van de gebiedsprocessen opgenomen zijn in kaartmateriaal.</p> <p>14. dat bij de volgende versie van het LPLG de monitoring, evaluatie en momenten van bijsturing nader zijn uitgewerkt. Waarbij voor de onderwerpen stikstof, natuur, klimaat en water wordt toegelicht welke bestaande monitoringsinstrumenten worden ingezet en wat aanvullend wordt opgepakt, per NPLG-onderwerp en op het niveau van het gebiedsprogramma.</p> <p>15. dat een duidelijk hoofdstuk wordt opgenomen in de volgende versie wat ingaat op de risico's en randvoorwaarden.</p> <p>16. dat bij de doorontwikkeling aangegeven wordt welke vervolgstappen er concreet nodig zijn om daadwerkelijk tot uitvoering te kunnen komen, welke partijen daarbij betrokken zijn (onder meer gemeenten en waterschappen) en welke planning daarbij hoort.</p> <p>17. dat tevens inzichtelijk wordt hoe de hele LPLG-opgave gefinancierd wordt waarbij ook gebruikgemaakt kan worden van andere programma's.</p> <p>18. dat nadrukkelijker ingaan bij de maatregelpakketten op het voorkomen van lock-in situaties.</p> <p>19. dat is conform de Handreiking een SEIA uit te voeren en daarbij te beschrijven wat met de uitkomsten van dat onderzoek is gedaan, zoveel mogelijk rekening houdend met de invulling van het (landelijke) landbouwbeleid zoals bekend op dat moment.</p> <p>Aanbevelingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aanbeveling is om de Maas als bron beter mee te nemen in het definitieve LPLG. 2. Gebruik voor de invulling van de maatregelpakketten de 'Werkwijzer aanvraag Rijksbijdrage'. 3. Maak de koppeling met de aanvullende provinciale opgaven en laat deze duidelijker terugkomen in termen van doelbereik en de financiën in het LPLG, de SEIA en de gestelde maatregelen.
Koplopers - eerste maatregelpakketten waarvoor aanvraag rijksbijdrage wordt ingediend (zie onderdeel 5 voor onderbouwing conclusie)	
<p>Samenvatting van positieve en negatieve bevindingen van integrale beoordeling van koplopers</p> <p>Onderdelen/punten die het Rijk positief vindt en waar zij enthousiast van wordt</p> <p>En onderdelen / punten waar het Rijk nog keuzes of koers, verdere uitwerking en concretisering op verwacht.</p>	<p>De provincie Limburg heeft tevens 3 maatregelpakketten ingediend. (1) Natuur en bos buiten NNN, (2) Water & hydrologisch herstel en beekdalbrede benadering en (3) Bronmaatregelen Stikstof en methaan. Bij de uitwerking (voorzien in september/oktober) zal men de methode zoals ontwikkeld met de Werkwijzer hanteren. Positief is dat de projecten / koplopersprojecten veelal reeds bestaande initiatieven zijn, waarbij naast de doelen ook de verbinding met regionale partners wordt versterkt.</p>
<p>Voorwaarden behorende bij koploperprojecten</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerking van het doelbereik per maatregelpakket op lange en korte termijn in verhouding tot NPLG-doelen. Beschrijving van de samenhang tussen de maatregelpakketten. • Nadere onderbouwing van de raming van de kosten, waaronder uitsplitsing naar directe en indirecte kosten, financiële bronnen en een tijdspad.
Overige maatregelpakketten (zie onderdeel 6 voor onderbouwing conclusie)	
<p>Samenvatting van positieve en negatieve bevindingen van integrale beoordeling van maatregelpakketten</p> <p>Onderdelen/punten die het Rijk positief vindt en waar zij enthousiast van wordt</p> <p>En onderdelen / punten waar het Rijk nog keuzes of koers, verdere uitwerking en</p>	<p>Koploperprojecten zijn ingedeeld per maatregelpakket en per deelgebied. Voor wat betreft de kostenraming en het doelbereik is er verdere concretisering nodig.</p>

concretisering op verwacht.	
Voorwaarden behorende bij integrale beoordeling maatregelpakketten	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerking van het doelbereik van het koploperproject in relatie tot het maatregelpakket. • Een raming van de kosten uitgesplitst naar directe en indirecte kosten. • Een indicatie van het tijdsplan. <p>Benodigde informatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een proces beschrijving van de uitvoering • Uitwerking/onderbouwing van het doelbereik • Raming kosten inclusief financieringsbronnen • Uitleg waarom koploperproject no-regret is • Uitvoerbaarheid

4. Bevindingen gebiedsprogramma

Fiche 1: Algemeen	<p>Op 27 juni 2023 heeft het college van gedeputeerde Staten van Limburg het concept gebiedsprogramma Landelijk gebied (LPLG) vastgesteld. De nieuwe Provinciale Staten zijn al een aantal weken daarvoor geïnformeerd over LPLG. Op 10 juli is het bijlagenboek ontvangen behorende bij de eerste versie van het gebiedsprogramma LPLG. Samen vormen zij een geheel voor dit tussentijdse beeld.</p> <p>Belangrijk is dat provincie Limburg ervoor kiest om de transitie van het landelijk gebied samen te doen met de regionale partners: van onderop, op basis van vrijwilligheid in de aanpak en samen met een geborgde inzet van instrumenten¹. Het adagium is dan ook; 'In Limburg doen we het samen'.</p> <p>De provincie Limburg onderscheidt in het plan vier deelgebieden². De relatie met NOVEX-gebieden wordt in deze versie niet direct gelegd. De Peel en Zuid-Limburg worden als zodanig benoemd in de bijlage, maar niet omschreven. De deelgebieden de Peel en Zuid-Limburg komen grotendeels overeen met de NOVEX-gebieden.</p> <p>Binnen de deelgebieden ontbreekt het onderscheid in beekdalen en ook een positionering van de Maas. De betrokkenheid van Nationale Parken komt ook niet sterk naar voren (voorwaarde 1). Het toetsteam adviseert om de relevante onderdelen van bijlagen te betrekken in het LPLG zelf. Dit geldt bijvoorbeeld voor de uitwerking van de doelen per deelgebied. (voorwaarde 2)</p> <p>De provincie Limburg werkt nauw samen met de partners in het landelijk gebied. Het plan is samen met de plattelandscoalitie (PLC)³ samengesteld en vervolgens met de partners in de deelgebieden verder uitgewerkt. De PLC fungeert als een adviesorgaan voor Gedeputeerde Staten over het gebiedsprogramma LPLG.</p> <p>Het LPLG geeft goed weer wat de Rijksdoelen zijn. De ambitie en de strategie van de provincie sluiten daar goed op aan. De provincie heeft binnen deze strategie aanvullende duidelijkheid en randvoorwaarden van het Rijk nodig⁴. De strategie is vertaald in drie maatregelpakketten.</p> <p>Deze versie van het LPLG bevat geen kaarten (voorwaarde 13). In het LPLG schetst de provincie de strategie om te komen tot een definitief LPLG, via 8 uitvoeringslijnen, w.o. een plan MER procedure⁵. Daarbij moet samenwerking in de gebieden plaatsvinden. Ook wordt er verwezen naar het Rijk voor benodigde randvoorwaarden.</p> <p>Binnen het LPLG onderstreept provincie meerdere malen het belang van goede en geborgde monitoring. Wat betreft de monitoring verwijst het LPLG direct naar het Limburgse Stikstof Dashboard (LSD⁶) die stikstofbronnen monitort⁷. Er wordt niet beschreven dat dit instrument ingezet gaat worden om maatregelen m.b.t. stikstofreductie te monitoren. Het toetsteam adviseert om voor de monitoring van stikstof via het LSD een bijsturingscyclus toe te voegen (voorwaarde 14). Met de toepassing van het LSD bestaan er wel bij het Rijk twijfels over de borging van data op lange termijn.</p> <p>Monitoring voor Natuur en Klimaat ontbreekt vooralsnog direct in het LPLG. In de bijlage van de LASN⁸ wordt er wel verwezen naar instrumenten voor monitoring.</p>
-------------------	--

¹ LPLG, H.4 Strategie pagina 38

² LPLG figuur 1 indeling van de vier Limburgse deelgebieden pagina 11,

³ De PLC bestaat uit de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), Staatsbosbeheer, het Waterschap Limburg, Natuurmonumenten, de Natuur- en Milieufederatie Limburg, de Stichting Het Limburgs Landschap, regiovertegenwoordigers van gemeenten uit de vier deelgebieden en de Provincie Limburg.

⁴ Zie de zorgpunten genoemd in de aanbiedingsbrief

⁵ LPLG, H.4 Strategie pagina 38

⁶ LPLG link pagina 24

⁷ LPLG, par. 3.2.5 pagina 24

⁸ Limburgse Aanpak Stikstofreductie en Natuurverbetering, p. 58

	<p>Voor de Kaderrichtlijn water (KRW) is er een voorstel van een koplopersproject om provincie breed nitraatmetingen uit te gaan voeren. De stroomgebiedbeheerplannen⁹ worden verder niet benoemd in het LPLG, dus het is onduidelijk hoe dit voorstel aansluit bij het al bestaande landelijk meetsysteem.</p> <p>De provincie Limburg werkt aan een data- en informatiesysteem. De planning is daarvoor in voorbereiding omdat een aantal KPI's nog ontbreken¹⁰. De provincie voorziet in het 3^e en 4^e kwartaal van 2023 en het 1^e kwartaal van 2024 als periode waarin de definitieve versie van het LPLG verder uitgewerkt gaat worden. Bijsturing is o.a. afhankelijk van de uitkomsten van Plan-MER traject en de input van de Ecologische Autoriteit (EA) en de kennisinstellingen.(voorwaarde 14) Daarnaast benoemt de provincie rekening te houden met ijkmomenten van 2025 en 2028.</p> <p>Het LPLG omschrijft dat 19 Natuurdoelanalyses (NDA's) zijn gemaakt¹¹. Deze zijn tijdig ingediend bij de EA voor toetsing. Nadere uitwerking is nodig om NDA's te vertalen in doelbereik en maatregelen. De provincie gaat hiermee aan de slag¹².</p> <p>Het gebiedsprogramma bevat geen onderdeel waarbij risico's en randvoorwaarden worden behandeld (voorwaarde 15). Het programma beschrijft niet welke vervolgbesluitvorming nodig is (voorwaarde 3 en 16) .</p>
<p>Fiche 2: Doelbereik NPLG/NPLG-doelen in samenhang & structurerende keuzes</p>	<p>Stikstofreductie en de vereisten uit de Wsn</p> <p>In deze versie van het LPLG en de bijlagen staat vermeld om welke emissiereductiedoelstelling door de provincie Limburg tegen welk jaartal als uitgangspunt wordt genomen.</p> <p>Het LPLG zelf verwijst naar de individuele N2000-gebieden¹³, deze informatie kan allemaal gevonden worden binnen het LSD en in de bijlage Limburgse Aanpak Stikstofreductie en Natuurverbetering (LASN). De tekst van het PPLG van Limburg bevat de stikstofdepositie in percentages (peiljaar 2018), uitgesplitst naar sectoren¹⁴. Er is ook een globaal indicatief beeld van de stikstofopgave per deelgebied.¹⁵</p> <p>De verschillende maatregelen en instrumenten voor vermindering van stikstofdepositie worden in algemene zin benoemd en zijn als geheel geschaard onder maatregelenpakket 3¹⁶. Per deelgebied wordt aangegeven welke maatregelpakketten van toepassing zullen zijn bij de koploperprojecten. De maatregelpakketten worden niet direct gekoppeld aan de individuele stikstofgevoelige N2000-gebieden. Volledig concrete uitwerking van de maatregelen (e.g. hoeveelheid van toepassing specifieke maatregel, locatie maatregelen, kostenplaatje per maatregel) ontbreekt (voorwaarde 2).</p> <p>VHR-doelbereik</p> <p>Het LPLG omschrijft het VHR doel voor 2030 (30% natuurherstel) en geeft aan welke drukfactoren in algemene zin aangepakt dienen te worden. Hierbij wordt de koppeling gezocht met de al bestaande bossenstrategie, de opgave rond GBDA, beekdalbrede benadering en Nationaal natuur netwerk (NNN) (voorwaarde 5).</p> <p>De provincie hanteert een algemene strategie om te komen tot invulling en uitvoering van de NPLG opgaven, waarbij in deze versie nog niet volledig concreet is gemaakt waar, hoe en met welke kosten deze strategie bijdraagt aan VHR-doelbereik. Daarnaast moet er secuur worden omgegaan met het bepalen van welk bossenareaal onder de bossenstrategie valt en welk gedeelte aanvullend is op VHR-doelbereik (voorwaarde 6).</p> <p>De strategie lijkt zich te concentreren op beekdalen en zones rond N2000-gebieden en is gericht op afwaardering en extensivering. Een indicator van doelbereik hiervoor op lange termijn ontbreekt, zowel voor binnen als buiten beschermde gebieden.</p> <p>Het onderdeel agrarisch natuurbeheer wordt wel benoemd maar is nog niet concreet gemaakt. Terwijl er volgens WUR/SOVON wel opgaven liggen in Limburg voor agrarisch natuurbeheer. De koppeling met de drukfactoren buiten NNN in de overgangsgebieden zijn nog niet uitgewerkt¹⁷. Er wordt verder nog niet ingegaan op de actualisatie van de beheerplannen N2000.(voorwaarde 7)</p> <p>In het algemeen kan gezegd worden dat het LPLG nu nog geen ruimtelijke gevolgen bevat, bijvoorbeeld vanuit de structurerende keuze Beekdalen en hydrologische maatregelen vanuit de NDA's. Die zullen nader uitgewerkt worden in de gebiedsprocessen en tijdens/in de Plan-</p>

9 De Kaderrichtlijn Water verplicht de lidstaten om eens in de 6 jaar stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) vast te stellen. Deze SGBP's geven voor elk stroomgebied een overzicht van de toestand, problemen, doelen en maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Een SGBP staat niet op zich: er is een nauwe samenhang met de plannen en maatregelen van regionale waterbeheerders. Doel van de SGBP's is het streven naar chemisch schoon en ecologisch gezond water.

¹⁰ Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp VHR, vraag 4

¹¹ LPLG, par. 3.2.2 pagina 22

¹² Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp VHR, vraag 4

¹³ Handreiking NPLG, bijlage 5: Toelichting doelen natuur – stikstof pagina 49 t/m 52

¹⁴ LPLG H.3 paragraaf 3.2.5., pagina 25

¹⁵ Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp Stikstofreductie, vraag 4

¹⁶ LPLG H.6, pagina 50, Bijlage 1: pagina 60

¹⁷ Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp VHR, vraag 1,2,3

	<p>MER (voorwaarde 4).</p> <p>In zijn geheel is de puzzel te leggen over welke maatregelen in overgangsgebieden en N2000-gebieden zouden plaatsvinden. Echter, de waarom en hoe ontbreken in de omschrijvingen. Concretisering is nodig, maar de basis om op door te werken ligt er. Een eerste kans kan gevonden worden in de verdere uitwerking van koploperprojecten. Als er verduidelijking komt op welk koploperproject waar landt, dan geeft dit inzicht in de richting van de maatregelen. (voorwaarde 4 en 5)</p> <p>GBDA (Groen-Blauwe dooradering) De provincie schat in dat de GBDA nu al 11% is van het totale oppervlakte in het landelijk gebied is¹⁸. In het LPLG worden een reeks verschillende soorten GBDA genoemd¹⁹. Er wordt niet gespecificeerd waar de GBDA aanwezig is, welke uitbreiding wenselijk is bijvoorbeeld i.r.t. tot connectiviteit en hoe deze uitbreiding gerealiseerd kan worden. De provincie heeft dit indicatief in verschillende categorieën in beeld gebracht. Deze beelden moeten in de gebiedsprocessen verder uitgewerkt worden²⁰. (voorwaarde 8)</p> <p>Ook staat er dat gekeken zal worden naar prioritaire gebieden waar de water-, klimaat- en natuuropgaven het meest urgent zijn en dat daar ingezet zal worden om daar, mits haalbaar en betaalbaar zoveel mogelijk doelbereik te realiseren. De beekdal en directe gebieden rondom N2000-gebieden worden daarbij als voorbeeld benoemd. Daarbij wordt aangegeven dat de nadere invulling van gebieden in het verdere gebiedsproces in overleg met gebiedspartners wordt bepaald²¹.(voorwaarde 9 en 16)</p> <p>Bodem- en watersysteem De oppervlakte- en grondwater kwaliteit en kwantiteit zijn per deelgebied uiteengezet in het LPLG. Daarnaast beschrijft het LPLG dat voor vrijwel de gehele provincie het huidige watersysteem <u>niet</u> klimaatbestendig is. De nodige hydrologische detailinformatie²² ontbreekt echter om een goed beeld te krijgen van de klimaatbestendigheid. (voorwaarde 9 en 10)</p> <p>De provincie werkt in de grondwaterbeschermingsgebieden nauw samen met de LLTB en het Waterschap Limburg om de nutriënten en gewasbescherming te reduceren²³. In de volgende versie van het LPLG zal deze aanpak buiten de grondwater-beschermingsgebieden verkend worden.</p> <p>Klimaat Het LPLG schetst hoe de bossenstrategie bijdraagt aan de klimaatopgave, dat GBDA ook kan bijdragen aan koolstofvastlegging en dat herinrichting van beekdal een klimaatadaptief watersysteem kan creëren.</p> <p>Daarnaast wil de provincie voldoen aan de NPLG opgave, via methaan vermindering uit de landbouw en innovatieve methodes in de stal en voermanagement. Daartoe heeft Limburg vanaf 2013 in de omgevingsverordening emissie-eisen opgenomen voor stallen²⁴.</p> <p>Voor de klimaatopgave voor de veehouderij en akkerbouw sluit het LPLG aan bij stikstofmaatregelen voor de veehouderij. Broeikasgasreductie is daarbij niet meer dan 'bijvangst'. Onduidelijk is wat de aanpak kan opleveren aan de reductieopgave (voorwaarde 2 en 12).</p> <p>Over de inzet op landbouwbodems (maatregelen voor het duurzaam beheren van landbouwbodems zodat deze meer koolstof kunnen vastleggen) staat niets beschreven. Koolstofvastlegging in het areaal bomen, bos, natuur is wel beschreven.</p> <p>Het is wel belangrijk op te merken dat de koolstof die wordt vastgelegd in het landgebruik, bijv. door meer bomen, bos, natuur, niet kan worden ingezet ter compensatie van de klimaatopgave van de veehouderij. In het LPLG²⁵ worden beide zaken vaak bij elkaar genoemd. Helder moet zijn dat het hier om verschillende doelen gaat die niet met elkaar vereffend kunnen worden.</p>
Fiche 3: Doelbereik andere opgaven	<p>Meekoppelen van Rijksopgaven Er zijn geen meekoppelende opgaves, zoals zoönoses, geurhinder, fijnstof, innovatie en kennisdeling genoemd binnen het LPLG. Wel worden in het LPLG koppelingen genoemd met andere opgaven, zoals doelstapeling in de zones rond beekdal²⁶ (voorwaarde 11) . Dit is nog niet verder geconcretiseerd in het LPLG. Verder zijn er vanuit het Rijk meekoppelkansen signaleerd met Programma Aanpak Grote rivieren(PAGW), Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie</p>

18 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp GBDA, vraag 1

19 LPLG paragraaf 3.2.4 pagina 23

20 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp GBDA, vraag 1,2,3

21 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp GBDA, vraag 4

22 Handreiking NPLG paragraaf 3.2

23 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp water, vraag 2,3

24 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp Stikstofreductie, vraag 1,3,4

25 LPLG H.3 paragraaf 3.4.1. pagina 32

26 LPLG Bijlage 1: Maatregelenpakketten, pagina 65, Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp water, vraag 3,4

	<p>(DPRA) en Integraal Riviermanagement(IRM). Wel zijn er gesprekken gaande met RWS over de Maas²⁷.</p> <p>PAGW en IRM bieden kansen om het totale watersysteem te beschrijven en deze mee te nemen in de regionale oplossingen. DPRA biedt wellicht kansen voor extra budget voor de regio om watermaatregelen te financieren.</p> <p>Aanbeveling is om de Maas als bron beter mee te nemen in het definitieve LPLG en voor wat betreft De Peel de koppeling te maken met het startpakket NOVEX.</p> <p>Aanvullende opgaven</p> <p>De provincie heeft naast de NPLG-doelen 4 aanvullende provinciale doelen vastgesteld; leefbaarheid, landschapskwaliteit, perspectief voor sectoren en houdbare vergunningverlening. De 4 aanvullende doelen van de provincie zijn niet nader uitgewerkt in deze versie van het LPLG.</p> <p>Aanbeveling is om de koppeling te maken met de aanvullende provinciale opgaven en deze duidelijker in termen van doelbereik en de financiën in het LPLG, de SEIA en de gestelde maatregelen terug te laten komen.</p>
<p>Fiche 4: Sociaal economische effecten inclusief toekomst landbouw</p>	<p>Leefbaarheid is één van de vier provinciale doelen gekoppeld aan het LPLG²⁸. In algemene termen is beschreven dat er gevolgen zijn voor de brede welvaart, maar nog niet welke en wat er aan gedaan moet worden. Voor het maken van een SEIA met name voor de landbouwsector op provinciaal en (deel)gebiedsniveau is actuele informatie over de toekomstige ontwikkelingen van de landbouw op landelijk niveau wel zeer wenselijk om de agro-economische gevolgen verder te kunnen beschrijven(voorwaarde 19). De komende maanden zal met interne en externe experts en stakeholders verder gewerkt worden aan een voorbereiding van een zo breed en concreet mogelijke SEIA van het LPLG.</p> <p>De provincie stelt in het LPLG en maatregelpakket 3 voor om een provinciaal Blijversfonds op te richten. De uitwerking van dit fonds moet nog worden uitgevoerd.</p> <p>Er zijn afspraken gemaakt met LNV om te praten over dit Blijversfonds²⁹.</p> <p>Voorwaarde is conform de Handreiking een SEIA uit te voeren en daarbij te beschrijven wat met de uitkomsten van dat onderzoek is gedaan, zoveel mogelijk rekening houdend met de invulling van het (landelijke) landbouwbeleid zoals bekend op dat moment.</p>
<p>Fiche 5: Budget</p>	<p>Er wordt uitgegaan van een raming van €6 mld.³⁰ voor het structureel oplossen van de opgaven gedurende de uitvoering van het gehele LPLG. De 3 maatregelpakketten genoemd in het LPLG worden ingeschat op €150 mln. euro voor de eerste tranche (voorschot) uit het Transitiefonds. Er is een raming voor elk van de drie maatregelpakketten, deels als een totaal per maatregelpakket en met een eerste indicatie voor gemiddelde kosten voor afwaardering en inrichting van grond voor het eerste en derde maatregelpakket. Voor het maatregelpakket Water, hydrologisch herstel en beekdalbrede benadering is nog geen uitgebreide onderbouwing gegeven. Limburg geeft aan daar in de komende tijd aan te werken³¹.</p> <p>Voor aanvullende doelen (bijvoorbeeld het Blijversfonds) kijkt Limburg ook naar bijdrages van Europa en Rijk. Vanwege het nieuwe bestuursakkoord zal Limburg hierbij ook naar de inzet vanuit de provinciale begrotingsmiddelen kijken.</p> <p>Voor de uitvoering zijn in de aanbiedingsbrief zorgen geuit over de randvoorwaarden voor een adequate uitvoeringsorganisatie in Limburg zelf en voor de extra capaciteit die bij alle medeoverheden en de provincie nodig is om het administratieproces rondom de uitkeringsvorm (momenteel via een SPUK) te regelen. De provincie werkt momenteel aan de contouren van een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie met de PLC.</p> <p>De volgende risico's en randvoorwaarden zijn genoemd³² in de aanbiedingsbrief:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vooralsnog is er geen Landbouwakkoord met perspectief 2. Vooralsnog geen 'blijvers-regelingen' en juridisch houdbare innovaties 3. Vooralsnog zijn er geen concrete afspraken met onze buurlanden 4. Vooralsnog geen duidelijk tijdpad voor 'maatwerk-afspraken' met industrie 5. Vooralsnog geen duidelijkheid rondom financiële verdeling Transitiefonds 6. Vooralsnog te weinig uitvoeringscommitment van het Rijk in de deelgebieden. <p>Voorwaarde is een specifiekere kostenraming en onderbouwing voor het totale programma en de maatregelpakketten als dekkingsvoorstel op te nemen inclusief het gebruik van middelen van andere programma's. Geef hierbij ook aan wat de investeringskosten zijn en wat de structurele kosten van beheer en onderhoud en/of exploitatie. Denk hierbij ook aan</p>

27 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp water, vraag 7

28 LPLG H.6 pagina 51

29 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp Sociaaleconomische aspecten, vraag 1,2,3,4

30 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp Raming en Risico's , vraag 2

31 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp Raming en Risico's , vraag 1

32 Antwoorden 1e vragen en aandachtspunten Limburgs programma landelijk gebied Toetsteam Limburg, onderwerp Raming en Risico's , vraag 3

	<p>apparaatskosten en een dekking voor die apparaatskosten, ook van medeoverheden (voorwaarde 17).</p> <p>Er moet nadrukkelijker ingaan worden bij de maatregelpakketten op het voorkomen van lock-in situaties (voorwaarde 18).</p>
Fiche 6: Besluitvorming en participatie	<p>Er is duidelijk omschreven hoe participatie is ingericht met regiotafels voor elk deelgebied waar ook de plattelandscoalitie aan deel heeft genomen. De tekst bespreekt in groot detail welke verschillende stappen zijn doorlopen en wat voor gesprekken hebben plaatsgevonden. Ten slotte zijn er nog een tweetal sessies georganiseerd voor een bredere groep stakeholders die tot op dat moment nog niet bij het proces betrokken waren. Ook staat er dat Limburg de samenwerking en gesprekken doorzet en verder intensificeert. Participatie is in de Limburgse aanpak een doorlopend proces.</p>
Fiche 7: Samenhang en weging	<p>Het ingeleverde LPLG is, zoals Limburg zelf aangeeft, een conceptversie en heeft verdere uitwerking richting een definitieve versie. De samenhang van de opgave is goed omschreven. Op delen is het gebiedsprogramma nog niet toetsbaar op integraliteit en doelbereik voor het NPLG. Dit vergt een nadere uitwerking.</p> <p>Het doelbereik is namelijk nog niet als gegeven beschreven voor de maatregelen en daarmee kan geen goede inschatting worden gemaakt van de effectiviteit van de maatregelen. Ook de samenhang en integraliteit van de maatregelen is niet beschreven. Daarnaast ontbreekt er nog een kwalitatieve en kwantitatieve beschrijving van mogelijke risico's en (ecologische) neveneffecten van maatregelpakketten en bredere sociaaleconomische effecten. De bijdrage aan het doelbereik moet nog verder en uitgebreider worden onderbouwd. Er wordt wel een proces geschetst om daartoe te komen.</p> <p>De maatregelenpakketten zijn op hoofdlijnen duidelijk beschreven. De koploperprojecten zijn tot stand gekomen door allerlei projecten te verzamelen via ontwerpateliers in de deelgebieden. Het betreft hier projecten die reeds lopen of binnenkort gaan starten. Voor de uitvoerbaarheid is het goed dat er een shortlist van projecten is opgesteld. Het gaat er om tot een realistische inschatting te komen waarmee op basis van het LPLG men hier kan starten met de uitvoering. Hiervoor ligt er wel een eerste fundament.</p>

5. Bevindingen eerste maatregelpakketten waarvoor aanvraag rijksbijdrage wordt ingediend

<p>Deel 0: Algemeen</p>	<p>Er zijn drie maatregelpakketten opgesteld onder regie van de provincie Limburg. In de titel is duidelijk gemaakt welk NPLG-doel(en) het betreft. De maatregelpakketten zijn onderscheidend als het gaat om het specifieke NPLG doel, maar zijn in essentie toe te passen op heel Limburg.</p> <p>Maatregelpakket 1: Natuur en bos buiten NNN Maatregelpakket 2: Water, Hydrologisch herstel en beekdalbrede benadering Maatregelpakket 3: Bronmaatregelen Stikstof en Methaan</p> <p>De provincie voorziet in het 3e en 4e kwartaal van 2023 en 1e kwartaal van 2024 als periode waarin de definitieve versie van het LPLG verder uitgewerkt gaat worden. Bijsturing is o.a. afhankelijk van de uitkomsten van het Plan-MER onderzoek. Daarnaast benoemt provincie rekening te houden met ijkmomenten van 2025 en 2028. De strategie in het LPLG is vertaald in 8 actielijnen met als eerste actie: het starten van de uitvoering van koploperprojecten binnen de drie voorgestelde maatregelenpakketten.</p> <p>Voorzien wordt dat betrokken partijen binnen de maatregelpakketten de terrein behorende organisaties, natuur- en milieu organisaties Waterschap Limburg, particulieren (of namens deze, bijvoorbeeld de Bosgroep, rentmeesters en adviseurs), gemeenten en agrariërs zijn.</p> <p>Voor de drie maatregelpakketten zijn de (inschatting van) totaalkosten genoemd. Niet onderverdeeld per partij of financiële bron. Wel is in maatregelpakket 1 een abstracte inschatting getoond van totale kosten per ha, wat leidt tot de totaalkosten.</p> <p>Aanbeveling: gebruik voor de invulling van de maatregelpakketten de 'Werkwijzer aanvraag Rijksbijdrage'.</p>
<p>Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen</p>	<p>De maatregelpakketten zijn tot stand gekomen door verschillende maatregelen voor een NPLG-doel samen te brengen tot een pakket. Denk hierbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maatregelen en instrumenten voor herstel om te komen tot 30% VHR • Maatregelen en instrumenten voor vermindering van stikstofdepositie • Maatregelen en instrumenten voor verbetering waterkwaliteit en -kwantiteit • Maatregelen en instrumenten voor de klimaatopgave <p>De effecten van (met name generieke) maatregelen zijn voor een deel in kaart gebracht in de WUR-studie 'Een integrale verkenning van regionale water-, klimaat- en stikstofdoelen en maatregelen in de landbouw' (januari 2023). Deze resultaten worden verder niet uiteengezet in het LPLG.</p> <p>Limburg laat de genoemde maatregelenpakketten in een nader onderzoek verder doorrekenen op doelbereik en beziet daarbij of de pakketten de komende jaren aangepast moeten worden. Ook de adviezen van de EA en de kennisinstellingen leveren daarvoor waardevolle informatie over doelbereik, uitvoerbaarheid en type maatregel. De planning van deze adviezen is nog onderhevig aan verandering.</p> <p>De maatregelpakketten in het LPLG zijn :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Natuur en bos buiten NNN 2. Water, hydrologisch herstel en beekdalbrede benadering 3. Bronmaatregelen Stikstof en methaan <p>In maatregelpakket 1 wordt de bossenstrategie en NNN opgave in ha beschreven. De natuuropgave voor N2000 is een herstelopgave voor 146 habitattypen. Ook de opgave GBDA wordt benoemd, verder is dit niet uitgewerkt in ha of percentages.</p> <p>Het maatregelpakket 2 gaat over de (KRW) wateropgave, vermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen en het herstel sponswerking van de bodem.</p> <p>Ten slotte gaat maatregelpakket 3 over de stikstof – en methaan reductie. Er worden drie maatregelen beschreven: Maatregel A haakt vooral aan op generiek beleid van het Rijk en regelingen op het gebied van innovatie. Maatregel B gaat over de omvorming van landbouwgrond naar natuur en GBDA. De verwachte oppervlakte in hectares is hierbij niet omschreven. Maatregel C gaat over vrijwillige aankoop bedrijven nabij natuurgebieden en het Blijversfonds.</p>

<p>Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten</p>	<p>De onderbouwing van de maatregelpakketten is beschreven. Er is echter geen afweging beschreven tussen de verschillende pakketten, instrumenten en het doelbereik. Noch is er een afweging omschreven hoe de maatregelpakketten bijdragen aan het landelijk en provinciaal doelbereik. De provincie Limburg heeft de maatregelpakketten zodanig omschreven dat het past binnen de kaders van het NPLG, de uitgangspunten van het LPLG en dat de ingediende koplopersprojecten uit de vier deelgebieden daarin passen.</p> <p>Op het niveau van maatregelpakketten is voor maatregelpakket 1 gebruik gemaakt van rapporten van WEnR, SOVON en de NDA. Daarnaast is de doelstelling uit de Limburgse Aanpak Bossen overgenomen, dit is een provinciale vertaling van het landelijk doel.</p> <p>De verwerking van de uitkomsten van de NDA's ontbreken in het maatregelpakket. Daarbij ontbreekt ook een verwijzing naar de VHR leefgebieden en soorten ten behoeve van de bijdrage van het VHR doelbereik.</p> <p>Maatregelen zijn gekoppeld aan NPLG-doelen en instrumenten komen ofwel van het Rijk of uit het coalitieakkoord van de Provincie. GBDA elementen en bossenstrategie elementen zijn redelijk onderbouwd. Omschrijving van de instrumenten die provincie wil inzetten kan nog een verdiepingsslag gebruiken.</p> <p>Ook op basis van de geschatte kosten kan niet worden achterhaald wat het doelbereik is. Daarnaast ontbreekt de samenhang en omschrijving van de tijdigheid van de maatregelen binnen de verschillende pakketten.</p> <p>Binnen maatregelpakket 2 worden een aantal mogelijke maatregelen omschreven; beekdalbrede benadering, evenwichtsbemesting, afdammen en dempen watergangen, vernatting en beperken van grondwateronttrekking. De ruimtelijke vertaling van waar welke maatregel plaatsvindt ontbreekt. Ook het doelbereik wordt niet omschreven. Duidelijk is wel dat de beekdalbrede benadering bij uitstek een maatregel is waarin stapeling van doelen goed kan plaatsvinden.</p> <p>Maatregelpakket 3 is redelijk onderbouwd door de drie (hoofd) maatregelen uiteen te zetten, met voornamelijk instrumenten die aanhaken op Rijks-generiek beleid. Denk met name aan trappetje van Remkes. Ook wordt in de maatregelen meer toegespitst op waar deze maatregelen plaatsvinden. Zoals rond, gevoelige en prioritaire gebieden. Ook benoemt de provincie de inzet van een provinciaal Blijversfonds, waarin ingezet gaat worden op ondersteuning van blijvende agrarische ondernemers. Gedegen onderbouwing van dit Blijversfonds ontbreekt nog, maar we herkennen de potentie.</p>
<p>Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen</p>	<p>In het startdocument LPLG staat de governance omschreven. Op pagina 9 van het LPLG staat de advies functie van PLC omschreven.</p> <p>De besluitvormingstrajecten zijn onder andere op pagina 44 en 45 van het LPLG voor het gebiedsproces beschreven. LPLG omschrijft op pagina 58 dat er een uitvoeringsstrategie noodzakelijk is. Daarin wordt ook omschreven hoe de gebiedsparticipatie zal gaan plaatsvinden.</p> <p>De door de provincie geschetste noodzakelijke stappen om te komen tot uitvoering zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Limburg laat in Q3 een plan MER uitvoeren. • Uitvoering natuurprogramma, NNN, landschapsprogramma en • programma water. Verder uitvoering van een plan Mer procedure en sociaaleconomische impact analyse. (p. 40 LPLG) <p>Binnen de huidige maatregelpakketten worden ook koploperprojecten voorgesteld. Deze zijn via vier ontwerpateilers in de vier deelgebieden uitgevraagd en ingediend door gebiedspartners. Op dit moment vindt verdere concretisering van de koploperprojecten plaats.</p>
<p>Deel 4: Financiën en risico's</p>	<p>Op onderdelen van de maatregelpakketten (met name nr. 1 en nr. 3 B/C, maar ook nr. 2 t.a.v. beekdalbrede benadering) is aangeven wat de onderbouwing van de kosten zijn. Er is echter nog geen inschatting gemaakt in welke mate dit bijdraagt aan het doelbereik voor de doelstellingen in 2030/2035.</p> <p>Binnen de maatregelpakketten worden geen andere fondsen of financiële bronnen beschreven.</p> <p>De kosten van de drie maatregelpakketten zijn geschat en gebaseerd op de uitvoering van de voorgestelde koplopersprojecten op de korte termijn en voor maatregelpakket 3 op uitvoering generieke maatregelen, ook op de korte termijn. Financiële inschattingen zullen concreter worden naarmate de koploperprojecten verder geconcretiseerd worden. Voor de lange termijn worden geen inschattingen voor kosten per maatregelpakket gegeven.</p> <p>Ook ontbreken nog omschrijvingen van risico's en beheersmaatregelen. De provincie vraagt in totaal 6 miljard voor de uitvoering van het LPLG.</p>
<p>Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen</p>	<p>Er is geen nader gedefinieerde planning omschreven van de uitvoering van de maatregelpakketten. Wel zijn de koploperprojecten geselecteerd door de provincie op uitvoerbaarheid op korte termijn, lees 2024.</p>

	Daarnaast is er wel nagedacht over een uitvoeringorganisatie (enkele tientallen fte is nu de inschatting). Binnen het hoofdstuk 'uitvoeringsstrategie' wordt omschreven dat provincie hieraan werkt.
Deel 6: no-regret	<i>Omschrijf in hoeverre het koploper project voldoet aan de Richtlijn no-regret.</i>

6. Bevindingen koploperprojecten	
Deel 0: Algemeen	De koploperprojecten in de maatregelenpakketten zijn aangereikt door de regionale partners. Het zijn projecten voor de korte termijn die een bijdrage leveren aan één, meerdere of alle maatregelenpakketten. Ook is aangegeven in welk deelgebied het project valt of generiek is voor heel Limburg. De titel van het project geeft incidenteel informatie over de precieze locatie binnen het deelgebied. Voor de drie maatregelenpakketten zijn de totaal kosten geschat. Er is daarbij geen onderverdeling per partij of financiële bron gegeven. Wel is in één maatregelenpakket een eerste inschatting gemaakt van totale kosten per ha, wat leidt tot de totaalkosten. Verdere uitwerking is nodig welke bijdrage het koploperproject heeft voor de opgave van het maatregelenpakket en op welke wijze het uitgevoerd gaat worden, uitgedrukt in PxQ. De onderbouwing waarom deze projecten zijn gekozen heeft enerzijds te maken met een geschatte bijdrage aan een opgave, verdeling over de pakketten zelf en de verdeling over de deelgebieden.
Deel 1: Opgaven/ probleemanalyse en de te bereiken doelen	De shortlist projecten zijn toegewezen aan één, meerdere of alle maatregelenpakketten ³³ .
Deel 2: Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten	PM
Deel 3: Besluitvorming en daarbij betrokken partijen	De Plattelandscoalitie (PLC), waaronder TBO's, gemeenten, het waterschap en agrarische organisaties en aanverwante partijen zijn hierbij betrokken. Daarmee is het draagvlak voor de projecten op deze shortlist op regionaal en lokaal niveau stevig geborgd. Tweede schil van de PLC was gering betrokken bij deze eerste uitvraag van koploperprojecten.
Deel 4: Financiën en risico's	De beschikbare uitvoeringscapaciteit is mogelijk aan de beperkte kant. Er dient een subsidiekader te worden opgesteld, waarmee realisatie/inzet van de middelen mogelijk wordt. Hier wordt al wel rekening mee gehouden.
Deel 5: Aanpak met planning en mijlpalen	Er vindt uitwerking plaats in het najaar van 2023, zodat idealiter begin 2024 met de uitvoering gestart kan worden. Start van uitvoering is afhankelijk van wanneer het Rijk gelden beschikbaar stelt.
Deel 6: no-regret	De shortlist van projecten aangedragen door de partners zijn door de provincie geselecteerd op no-regret, uitvoerbaarheid, PxQ verklaring en bijdrage aan NPLG-doelen ³⁴ .

³³ LPLG bijlage 1: Maatregelenpakketten, Shortlist koploperprojecten pagina 68

³⁴ LPLG H. 5. Pagina 38

Bijlage bij brief: reactie op vragen en voorwaarden vanuit provincies

Vanuit meerdere provincies is aangegeven welke vragen zij stellen aan het Rijk en welke randvoorwaarden zij nodig achten voor de verdere doorontwikkeling van hun PPLG. Dit document bevat antwoorden op vragen en voorwaarden die verschillende provincies aan het Rijk hebben gesteld bij de indiening van hun PPLG en maatregelpakketten.

Overzicht	
#	Onderwerp
1	Vervolg na vervallen landbouwakkoord
2	Transitiefonds en integrale dekking vanuit Rijksfinancieringsbronnen
3	Langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten
4	Uitvoeringscapaciteit
5	Consistent beleid op NPLG-doelen en helderheid over de effecten van generieke maatregelen op doelbereik
6	Aanpak Piekbelasting
7	PAS-melders
8	Juridisch instrumentarium/ borging, met name van innovaties in de landbouw
9	Moeilijk beïnvloedbare (stikstof)bronnen
10	Toestemmingverlening i.r.t. natuurdoelanalyses

1. Vervolg na vervallen landbouwakkoord

U vraagt het Rijk om een concreet en helder perspectief voor de agrarische sector, onder meer door het wegvallen van het landbouwakkoord. U vraagt bijvoorbeeld om nadere duiding op onderwerpen als de KPI-systematiek en generieke normen op bedrijfsniveau.

Antwoord:

Na de beëindiging van de gesprekken over een Landbouwakkoord en de val van het kabinet beraadt het kabinet zich op de te nemen vervolgstappen. Hierover zal t.z.t. meer informatie beschikbaar komen. Tot die tijd begrijpen wij het als u de onderdelen landbouw in uw gebiedsprogramma nog niet volledig kunt uitwerken.

2. Transitiefonds en integrale dekking vanuit Rijksfinancieringsbronnen

U vraagt het Rijk om verdere duidelijkheid over het Transitiefonds (o.a. administratieve last, mate van flexibiliteit inzet middelen), en om ondersteuning bij het organiseren van een integrale dekking van de gebiedsprogramma's, waaronder eventuele (Rijks)bijdragen vanuit andere financieringsbronnen dan het Transitiefonds. Dit geldt onder meer voor de dekking van sociaaleconomische maatregelen gericht op leefbaarheid in het landelijk gebied.

Antwoord:

Via trajecten als 'Samen Ramen' en het artikel 2 onderzoek naar de uitvoeringskosten van provincies, gemeenten en waterschappen, wordt nadere invulling gegeven aan de administratieve afspraken rond het fonds.

De stikstof-, klimaat- en wateropgaven in Nederland zijn urgent en de middelen uit het Transitiefonds zijn er om via maatregelen invulling te geven aan die opgave. Door de grote opgave en de beperkte hoeveelheid middelen, is het van groot belang dat de doeltreffendheid en doelmatigheid van de te treffen maatregelen goed in beeld zijn. De middelen uit het fonds kunnen worden ingezet voor de doelen zoals die zijn opgenomen in de instellingswet van het Transitiefonds. Het Transitiefonds biedt geen ruimte voor de financiering van sociaaleconomische maatregelen.

Niet alle maatregelen uit het gebiedsprogramma zullen uit het Transitiefonds kunnen worden gefinancierd, omdat bekostiging uit andere bronnen van regio of Rijk passender is, omdat niet voldoen wordt aan de voorwaarden van het Transitiefonds of omdat de middelen uit het fonds beperkt zijn. Maatregelen kunnen soms in aanmerking komen voor (eventueel gecombineerde) bekostiging vanuit verschillende fondsen of bronnen, dat kan echter verschillen per maatregel. Met deze andere fondsen en programma's worden de mogelijkheden tot harmonisatie met het Transitiefonds (qua proces, uitkering, verantwoording) verkend.

3. Langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten

U vraagt het Rijk om duidelijkheid te geven over de mogelijkheden voor langjarige beheervergoedingen voor natuurbeheer en ecosysteemdiensten.

Antwoord:

Wij snappen uw vraag over duidelijkheid omtrent langjarige beheervergoedingen. Het kabinet had dit graag geregeld via het Landbouwakkoord. Helaas is dit akkoord er niet gekomen en gezien de demissionaire status van het kabinet zal besluitvorming hierover worden overgelaten aan een nieuw kabinet.

4. Uitvoeringscapaciteit

U vraagt het Rijk aandacht voor voldoende capaciteit bij (mede)overheden.

Antwoord:

Dit is een essentieel onderdeel voor de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van de transitie in het landelijk gebied. Het voorschot voor uitvoeringskosten voor de provincies over 2022 en 2023 is ontvangen door alle provincies. Er wordt nu gewerkt door LNV aan een voorschot voor uitvoeringskosten 2023 voor waterschappen en gemeenten. Hierbij wordt deze dit jaar uitgekeerd aan de waterschappen en gemeenten

Daarnaast is binnen DG RTL (LNV) de directie Netwerkfaciliteit verantwoordelijk voor het faciliteren van de provincies, gemeenten en waterschappen, bijvoorbeeld bij capaciteit- en expertisevraagstukken in het kader van het NPLG. In dat kader is een samenwerkingsverband opgetuigd met de zes fysieke uitvoeringsorganisaties van het Rijk om hun gecombineerde kennis en expertise in te zetten. Deze zes Rijksuitvoeringsorganisaties (RWS, Kadaster, RVO, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Staatsbosbeheer) bundelen expertise, data en kennis en maken deze vraaggericht beschikbaar voor overheden via een Datafaciliteit, Helpdesk en Kennisteams rond thema's zoals Grond, Landbouw en Gebiedsontwikkeling. Andere trajecten, zoals samenwerking met de private sector, poolvorming t.b.v. overheden, opzet van een traineeprogramma en een samenwerkingsverband met onderwijsinstellingen zijn ook nog in ontwikkeling.

5. Consistent beleid op NPLG-doelen en helderheid over de effecten van generieke maatregelen op doelbereik

U vraagt het Rijk om duidelijke doorvertaling van doelen, met name natuur en klimaat, naar provinciaal niveau, en om aan te geven wat de verwachte effecten zijn van generieke (Rijks)maatregelen zodat de restopgave voor provincies helder is.

Antwoord:

Het Rijk erkent dat provincies op onderdelen nog geen volledige uitwerking hebben kunnen geven, in afwachting van ontwikkelingen en nog te maken keuzes binnen het Rijk.

Het Rijk snapt ook de behoefte van provincies om een indicatie te hebben van de verwachte effecten van Rijksmaatregelen op de desbetreffende provincie. Deze inschatting kan niet op alle onderdelen gegeven worden. Dit heeft te maken met een aantal factoren zoals:

- Het vrijwillige karakter van maatregelen;
- Voor een deel van het Rijksbeleid is nog niet concreet welke maatregelen en instrumenten hieraan gekoppeld worden (bijvoorbeeld als het gaat om de 4 Mton normeren en beprijzen voor klimaat);
- Nog niet alle modellen zijn erop ingericht om maatregelen op provinciaal niveau door te rekenen. Samen met kennisinstellingen wordt dit wel verder verkend.

In het NPLG zal in een hoofdstuk worden omschreven wat de relatie is tussen generiek, gebiedsgericht, en Rijksmaatregelen en provinciale maatregelen. Hiervoor zullen ook de koepels worden geconsulteerd.

Regionale doorvertaling van de VHR doelen

LNV is systeemverantwoordelijk voor implementatie van de Vogel- en de Habitatrichtlijn in Nederland. Provincies hebben hierin een belangrijke uitvoerende taak. Onderdeel van de VHR-doelen in het NPLG is dat provincies uiterlijk in 2030 maatregelen hebben getroffen voor het overbruggen van 30% van het gat tussen het huidige areaal en het areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige staat van instandhouding (gSvI).

Het Rijk werkt momenteel aan de concretisering van de 30% te ontwikkelen areaalopgave voor 2030. Deze wordt op ambtelijk niveau verder besproken met de provincies. Deze concretisering zal vervolgens als richtinggevend doel worden opgenomen in het Ontwerp NPLG.

Provincies hebben in de gebiedsprogramma's maatregelen en voorstellen opgenomen voor de invulling van de Bossenstrategie. Deze voorstellen tezamen voldoen niet aan de nationale doelstelling. In het Ontwerp NPLG is een indicatieve verdeling opgenomen van een deel van de opgave, gebaseerd op de provinciale gebiedsprogramma's. Voordat het Ontwerp NPLG definitief wordt vastgesteld zullen provincies en Rijk met een verdeling komen voor de restopgave, zodat de gehele opgave voor nieuw bos over de provincies is verdeeld. In de gebiedsprogramma's zullen de plannen voor de bossenstrategie verder geconcretiseerd moeten worden, ook voor herstel van bestaand bos.

Klimaat

In het voorjaarsbesluit 2023 is het volgende bepaald (zie ook de [Kamerbrief over voorjaarsbesluitvorming Klimaat](#)). Het NPLG dient in de veehouderij en akkerbouw 5 Mton broeikasgasreductie in 2030 te realiseren. De verwachting is dat met opkoopregelingen (t.b.v. stikstof) al circa 1 Mton reductie gerealiseerd kan worden. Voor de resterende klimaatopgave van 4 Mton wordt normerend en beprijzend beleid gemaakt. Over de concrete invulling van het normerend en beprijzend beleid zijn nog geen afspraken gemaakt. Het streven is dit richting formatie uit te werken. Dit dient vervolgens als aanvullende input voor de gebiedsprogramma's van het NPLG waarmee provincies gebiedsgericht en integraal invulling geven aan de opgaven.

In februari is ook een geografische verdeling van de klimaatopgave in de veehouderij (incl. mestaanwending gebaseerd op de KEV 2021) en een emissiereductie-opgave per provincie meegegeven. Deze verdeling is gebaseerd op een mix van gebiedsgerichte en generieke maatregelen. Er ligt kortom een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij provincies en Rijk voor het realiseren van deze opgave. Rijksbeleid geeft invulling aan de 5 Mton. Tegelijkertijd zal een deel van het rijksbeleid gebiedsgericht uitgewerkt moeten worden. Provincies zijn aan zet om deze opgave mee te nemen bij de gebiedsprogramma's en gebiedsprocessen en hebben een rol bij de gebiedsgerichte aanpak van Rijksbeleid. Het Rijk vraagt de provincies nadrukkelijk vanuit integraliteit en ook van uit de klimaatopgave naar het bepalen van maatregelen te kijken en desinvesteringen (kostbare lock-in effecten) door een eenzijdige focus op de stikstofopgave te voorkomen. Provincies met een hogere emissiereductie-opgave hebben een grotere verantwoordelijkheid voor de gebiedsgerichte uitwerking en realisatie van de klimaatdoelen. Provincies en Rijk trekken dus gezamenlijk op voor het realiseren van deze opgave wetende dat de klimaatopgave in 2030 slechts een tussendoel is op weg naar klimaatneutraliteit voor Nederland in 2050.

Voor koolstofopslag en emissiereductie in landgebruik is er ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid bij Rijk en provincies. Voor de koolstofopslag minerale landbouwbodems wordt op dit moment gewerkt aan een geografische verdeling, en deze wordt afgestemd met provincies. Bij deze opgave hebben provincies een rol om Rijksmaatregelen gebiedsgericht uit te werken en de opgave in samenhang met de andere NPLG-doelen te realiseren in gebiedsprocessen. Deze verdeling zal onderdeel zijn van het Ontwerp-NPLG.

Voor de klimaatopgave Bomen, Bossen en Natuur is het met de huidige kennis nog niet mogelijk te komen tot een geografische verdeling. Deze zal dus ook geen onderdeel vormen van het Ontwerp-NPLG. Wel is er veel koppeling met deze opgave en de uitbreiding van natuurarealen in de VHR, de Bossenstrategie en de uitbreiding van GBDA. Naar de toekomst toe zal gekeken worden of er alsnog een regionale verdeling van deze opgave mogelijk is, ofwel welke praktische handvaten voor uitwerking meegegeven kunnen worden in een handreiking voor de gebiedsprogramma's.

6. Aanpak Piekbelasting

U vraagt om een update over de Aanpak Piekbelasting en duidelijkheid over andere regelingen/mogelijkheden, zoals voor verplaatsing en omschakeling.

Antwoord:

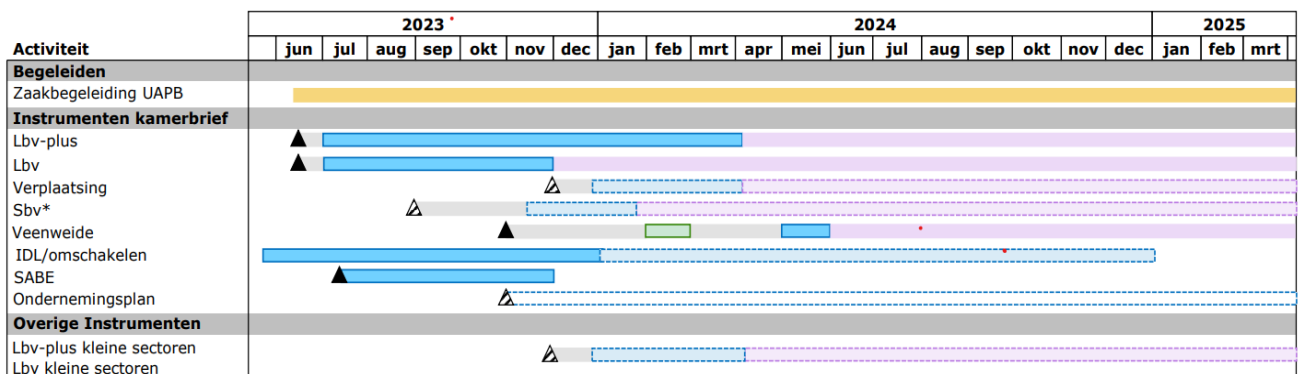
Sinds 1 augustus jl. zijn alle regio's van start gegaan met de uitvoering van de aanpak piekbelasting. Ondernemers die vallen onder de aanpak kunnen gebruik maken van een zaakbegeleider. Een zaakbegeleider kan een ondernemer ondersteunen en begeleiden in het verkennen van de verschillende mogelijkheden binnen de aanpak, dit gebeurt op initiatief van de ondernemer.

Binnen de aanpak piekbelasting kunnen ondernemers door (een combinatie van) innoveren, extensiveren, omschakelen en/of verplaatsen komen tot stikstofreductie. Ook vrijwillige beëindiging behoort tot de mogelijkheden. De Lbv-plus (en de Lbv voor een bredere groep ondernemers) is 3 juli open gegaan. Er is veel interesse in de regelingen, maar het is nog te vroeg om op basis de aantallen inschrijving voorspellingen te doen over het verdere verloop en de uiteindelijke resultaten.

Bovendien gaat de aanpak over veel meer dan alleen stoppen. Uiteindelijk gaat het om de totale hoeveelheid stikstof die we via extensiveren, omschakelen, innoveren, verplaatsen en stoppen weten te reduceren.

Het streven is dat eind van dit jaar de overige regelingen gepubliceerd zijn en een periode alle regelingen gelijktijdig openstaan. Het gaat om een grote, belangrijke keuze voor ondernemers, waarbij tijd en rust nodig is om de juiste keuze te kunnen maken. In onderstaande weergave vindt u een overzicht van de verschillende regelingen en de te verwachte termijn van publicatie en opstelling. Voor een aantal regelingen is dit indicatief o.a. vanwege staatssteunnotificatie.

Openstellingskalender | Dit zijn de geplande openstellingen in de aanpak piekbelasting

Legenda

- ▲ Moment van publicatie (vastgesteld)
- △ Moment van publicatie (streven)
- Openstelling regeling
- Definitieve vaststelling
- Indicatieve planning
- Interesselijst Veenweide regeling
- Zaakbegeleiding

7. PAS-melders

U vraagt om een oplossing voor de situatie van PAS-melders.

Antwoord:

Het kabinet vindt het van groot belang dat zoveel mogelijk meldingen zo spoedig mogelijk in vergunningen worden omgezet. Daarom wordt het legalisatieprogramma uitgevoerd en worden er bronmaatregelen getroffen.

Er zijn 2488 legalisatieverzoeken ingediend. Van de 596 beoordeelde dossiers blijkt dat 259 meldingen niet aan de criteria voldoen om gelegaliseerd te worden. Van 337 meldingen is vastgesteld dat ze recht hebben op een oplossing via het legalisatieprogramma. Voor 107 daarvan is reeds een oplossing:

- 14 melders hebben inmiddels vergunningen verleend gekregen.
- 51 meldingen hebben geen legalisatie nodig, bijvoorbeeld omdat er sprake is van dubbele aanvragen (11) of omdat er door de rekengrens geen berekende stikstof op natuur is (40);

- 43 meldingen hebben een bestuurlijk rechtsoordeel gekregen en 2 meldingen een positieve weigering omdat er geen stikstofruimte nodig is voor legalisatie; zij passen binnen hun bestaande toestemming.

Voor het versnellen van het legalisatieprogramma wordt de eerst inzetbare ruimte uit de aanpak piekbelasters gebruikt.

Het kabinet heeft recent besloten om de prioritering van ruimte in het SSRS aan te passen waardoor de ruimte in beginsel éérst beschikbaar komt voor PAS-melders. Mede op verzoek van de provincies komt een interactieve kaart van het RIVM waarmee beter is in te schatten waar ruimte uit regelingen beschikbaar komt, zodat de verificatie daarop kan worden gefocust.

8. Juridisch instrumentarium/ borging, met name van innovaties in de landbouw

U geeft aan dat, om tot uitvoering van gebiedsprogramma's te komen, het van belang is dat er voldoende juridische borging is van geplande maatregelen die leiden tot doelbereik, waaronder innovaties in bijvoorbeeld de landbouw.

Antwoord:

M.b.t. innovaties en Rav-factoren

Na de uitspraak van de Raad van State vorig jaar, is het niet meer mogelijk om een natuurvergunning te verlenen waarbij de berekening enkel gebaseerd is op Rav-factoren. Daarvoor moet een passende beoordeling overlegd worden. Om ondernemers te ondersteunen bij het opstellen van een passende beoordeling, werkt DGLGS samen met de provincies aan het opstellen van een handreiking die daarvoor handvatten kan bieden om te komen tot een juridisch houdbare natuurvergunning. Ook loopt er een onderzoekstraject om te borgen dat emissiearme stalsystemen op een juiste wijze worden gebruikt zodat het stikstofreducerend effect (wat deze stalsystemen beloven te halen) ook daadwerkelijk gehaald wordt. Daarnaast zet IenW in op het verbeteren van de huidige systematiek van totstandkoming van emissiefactoren en gebruik van de emissiearme stalsystemen. Voor de langere termijn wordt er gewerkt aan een nieuwe reguleringsystematiek voor emissies op basis van middelvoorschriften in combinatie met continu gemeten emissies.

M.b.t. emissies op bedrijfsniveau, KPI's en landschapsgronden

Na de beëindiging van de gesprekken over een Landbouwakkoord en de val van het kabinet beraadt het kabinet zich op de te nemen vervolgstappen. Hierover zal t.z.t. meer informatie beschikbaar komen.

9. Moeilijk beïnvloedbare stikstofbronnen

U geeft aan behoefte te hebben aan een duidelijke erkenning en prioritering bij het Rijk voor de aanpak van de problematiek rondom moeilijk beïnvloedbare stikstofbronnen, die op korte termijn (de komende jaren) niet kan worden opgelost. En vooral: wat dit betekent voor maatregelen die u en/of Rijk (moet) nemen ten aanzien van *we/* beïnvloedbare bronnen.

Antwoord:

Het Rijk realiseert zich dat er sprake kan zijn van situaties waarin bronnen van stikstof lastig beïnvloedbaar zijn en dat de realiteit is dat oplossingen hiervan een meerjarige aanpak vergen. Dit laat onverlet dat het Rijk zich maximaal inspant om te doen te doen wat wèl binnen onze mogelijkheden ligt om tot vermindering van depositie van stikstof op kwetsbare natuurgebieden te komen. Dat is ook van belang voor volhoudbare toestemmingsverlening van de diverse ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Provincies en Rijk blijven hierover met elkaar in gesprek, aansluitend op de structurele aanpak stikstof en de gebiedsgerichte aanpak van het NPLG.

Wat betreft het buitenland: de huidige vijf sporen voor de buitenlandaanpak van het Rijk blijven van kracht. Het Rijk (LNV/LGS) komt na het zomerreces met een reactie op de toezegging Omtzigt (en op moties Koekkoek, Omtzigt en van Baarle). Dat houdt een visie in op de aanpak van de problematiek in grensgebieden, resp. welke afspraken met de buurlanden worden gemaakt. Er wordt gekeken naar de (gunstige) effecten die worden verwacht van de uitvoering van de vastgestelde Vlaamse PAS-op emissie/depositie in NL natuurgebieden. Met Vlaanderen werkt het Rijk samen met betrokken provincies intensief samen onder meer middels grensoverschrijdende pilots gericht op gemeenschappelijk natuurherstel/beheer en het in kaart brengen van impact van internationale scheepvaart op Vlaamse en Zeeuwse natuur. Daarnaast wordt gezamenlijk gewerkt

aan een afsprakenkader over dossieruitwisseling en beoordeling van grensoverschrijdende effecten bij vergunningverlening. Samen met betrokken provincies worden stappen gezet om tot intensievere samenwerking met Noordrijn-Westfalen te komen en zal binnenkort overleg zijn met Nedersaksen.

Wat betreft de zeescheepvaart: de nieuwe internationale richtlijnen voor motoren/emissies (NECA en VECA) leveren op de lange termijn (tijdsbestek van tientallen jaren) naar verwachting een reductie van 80% stikstofemissie op. Zeescheepvaart zal op termijn onder het Europese ETR vallen; dit betekent dat emissierechten door bedrijven gekocht moeten worden. Dit is een prikkel voor de verdere reductie van emissies.

- Walstroom zeescheepvaart: aanstaande verplichting in grote zeehavens. Effecten zijn nog te bezien.
- Maritiem masterplan I&W gericht op verduurzamen van (exclusief) de Nederlandse vloot, medio juli 2023 bekend wat de maatregelen zijn.

Wat betreft de meetcorrectie blijkt uit een recent uitgebrachte rapportage van het RIVM blijkt dat er geen grote emissiebronnen zijn die de hoge meetcorrectie verklaren.

10. Toestemmingverlening i.r.t. de Natuurdoelanalyses

U geeft aan dat NDA's zorgelijke signalen geven over de staat van stikstofgevoelige natuur en dat dit extra druk zet op toekomstbestendige toestemmingsverlening/ vergunningverlening.

Antwoord:

Als bevoegd gezag zijn in de meeste gevallen provincies primair bevoegd om hier afwegingen over te maken. Tegelijkertijd begrijpen wij ook uw zorgen over de impact van NDA's met veel negatieve scores. Dat geldt in het bijzonder in gebieden waar verslechtering niet is uit te sluiten en waar instandhoudingsdoelstellingen, ook met extra inspanningen, in de komende jaren nog buiten bereik zullen zijn.

Primair is het belangrijk dat de staat van de natuur bepalend is voor de ruimte die er is voor toestemmingsverlening. De NDA's zijn slechts feitelijke ecologische analyses die beschrijven wat de staat van de natuur is, inclusief de verwachte gevolgen van vastgestelde maatregelen, in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De NDA's zijn niet opgesteld met het doel om toestemmingsverlening makkelijker (of moeilijker) te maken, maar hebben hier als best beschikbare kennis van gebieden wel implicaties voor.

De implicatie van de verschillende mogelijke NDA conclusies voor toestemmingsverlening zijn vorig jaar ambtelijk in beeld gebracht en interbestuurlijk afgestemd. Het is aan de bevoegde gezagen om die lijn ook in besluiten over toestemmingsverlening te hanteren.

Daarnaast is het van groot belang dat de inzichten vanuit de NDA's benut worden voor vormgeving, vaststelling en uitvoering van aanvullende maatregelen. Alleen met geborgde, aanvullende maatregelen zal er uiteindelijk meer ruimte kunnen ontstaan voor toestemmingsverlening. In gevallen waar verslechtering in gebieden al geconstateerd is, kan het nodig zijn om al vooruitlopend op de gebiedsprogramma's aanvullende (overleving)maatregelen in te zetten. Hierover vindt bestuurlijke afstemming plaats tussen Rijk en provincies.

Het Rijk en provincies hebben afgesproken dat overheden elkaar informeren over voorgenomen transacties op basis van extern salderen wanneer zij zelf als initiatiefnemer optreden. Op korte termijn wordt de evaluatie van extern salderen uitgevoerd. Daarbij zal ook worden onderzocht of het mogelijk en wenselijk is om het uitwisselen van NH₃ voor NO_x bij extern salderen te voorkomen. Toegezegd is een onderzoek naar stand van zaken toezicht en handhaving uit te voeren. Verwachting is dat het onderzoek later in 2023 (interbestuurlijk) aanbesteed wordt.